

Michał Zawadka

Bibliografia polska dotycząca wyznań protestanckich w Rzeczpospolitej w XVI wieku

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 7/2, 247-260

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MICHAŁ ZAWADKA

**BIBLIOGRAFIA POLSKA DOTYCZĄCA WYZNAŃ
PROTESTANCKICH W RZECZPOSPOLITEJ W XVI WIEKU**

Opracowania bibliograficzne stanowią podstawę każdej nauki, w szczególności historii. Nie można nie docenić ich znaczenia. Zebranie bibliografii jest zawsze pierwszym krokiem do powstania pracy naukowej, stanowi to jednak często duży problem nie tylko z powodu konieczności żmudnych i czasochłonnych poszukiwań, ale także ze względu na trudność selekcji materiału dotyczącego konkretnego zagadnienia. Wszelkie zestawienia bibliograficzne stanowią nieocenioną pomoc w tym procesie.

Problem protestantów w Rzeczypospolitej XVI wieku jest jednym z najistotniejszych zagadnień naszej historii tego okresu. Gwałtowny rozwój reformacji wywarł ogromny wpływ na życie wewnętrzne i politykę państwa polsko-litewskiego. Luteranizm przyjęli nasi lennicy Prusy Książęce i Kurlandia, masowo przyjmowało go mieszczaństwo całego kraju (w tym naszego „okna na świat” Gdańska). Szlachta olśniona była kalwinizmem, niewiele rozumiejąc naukę o predestynacji Jana Kalwina, ale zachłysnęła się demokratyzmem tego wyznania. Na tereny zachodniej Polski przybyli gościnnie przyjęci bracia czescy, którzy zostali wypędzeni ze swojej ojczyzny. Polacy sami wypracowali własne wyznanie w postaci arianizmu z ośrodkami w Pińczowie i Rakowie, o którym głośno było w całym świecie nie tylko ze względu na radykalizm religijny, ale i społeczny. Dzięki takiej postawie społeczeństwa Rzeczypospolita była jedynym państwem Europy, które nie doświadczyło wojen religijnych, a w okresie reformy potrydenckiej jako pierwsze otrzymało ustawę tolerancyjną, słynną konfederację warszawską.

Niniejsza praca bazuje na: *Bibliografii Historii Kościoła w Polsce* i *Bibliografii Historii Polski* oraz kwerendzie w bibliotekach i czasopismach polskich.

1. Rozwój reformacji protestanckiej w Polsce

Balzer O., *Walki religijno dogmatyczne w latach 1559-1562*. W: *Księga pamiątkowa ku uczczeniu 25-lecia działalności naukowej prof. Marcelego Handlmana*. Red. H. Bachulska. Warszawa 1929, s. 93-108.

Bartel O., *Jan Łaski*. Warszawa 1955.

- Bartel O., *Protestantyzm w Polsce*. Warszawa 1963.
- Bartel O., *Reformacja w Polsce i jej wkład do naszej kultury*. Jednota. R. 1960, nr 7, s. 161-164; nr 8, s. 183-185.
- Bartel O., *Reformacja w Polsce w latach 1518-1556*. Rocznik Teologiczny. R. 8: 1966, s. 13-45; R. 9: 1967, z. 1 s. 3-28.
- Bartel O., *Reformatorska i ekumeniczna działalność Jana Łaskiego w Polsce*. Rocznik Teologiczny. R. 1962, s. 21-36.
- Bartel O., *Udział i rola Polaków w ruchu reformacyjnym*. Rocznik Teologiczny. R. 1963, s. 7-36.
- Bartel O., *Wizerunek Jana Łaskiego, jego rola i znaczenie w powszechnym i polskim ruchu reformacyjnym*. Rocznik Teologiczny. R. 14: 1972, z. 1, s. 3-16.
- Bartel O., *Wkład reformacji w kulturę polską*. Rocznik Teologiczny. R. 9: 1967, z. 1 s. 5-32.
- Bartel O., *Wpływ reformacji na rozwój kultury w Polsce*. Posłannictwo. R. 1967, nr 10, s. 17-25.
- Barycz H., *Dwa epizody różnowiercze z listopada 1533 roku*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 14: 1969, s. 141-149.
- Barycz H., *U kolebki Małopolskiego ruchu reformacyjnego*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 1: 1956, s. 9-32.
- Benedyktowicz W., *Narodowe oblicze reformacji w Polsce*. Jednota. R. 1957, nr 1, s. 3-4.
- Bernarżówna J., *Czterysta lat reformacji pod Wawelem*. Warszawa 1958.
- Bieńkowski T., *Teatr i dramat szkół różnowierczych w Polsce. Zarys ogólnej charakterystyki*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 13: 1968, s. 51-79.
- Brückner A., *Różnowiercy polscy. Szkice obyczajowe i literackie*. Warszawa 1962.
- Bukowski J., *Dzieje reformacji w Polsce*. Kraków 1859.
- Cynarski S., *Z dziejów reformacji w Krośnieńskim*. Kwartalnik Rzeszowski. R. 3: 1968, nr 1, s. 25-31.
- Czapliński W., *Kilka uwag o działalności sejmowej Stanisława z Brzezia Chrystowskiego*. Reformacja w Polsce. R. 12: 1953-1955, s. 254-260.
- Dąbrowski K., *Ruch reformacyjny na północnych Kaszubach w XVI i XVII wieku*. Rocznik Historyczny. R. 35: 1969, s. 137-147.
- Dworzaczkowa J., *W sprawie autorstwa pisma o „Mizerii” ministerskiej*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 14: 1969, s. 195-198.
- Dworzaczkowa J., *O genezie i skutkach rewolty gdańskiej 1525/26*. Roczniki Historyczne. R. 28: 1962, s. 97-109.
- Filipek J., *Czterysta lat istnienia zboru bielskiego*. Jednota. R. 1960, nr 11, s. 261.
- Gaspary W., *Położenie prawne protestantyzmu polskiego*. Rocznik Teologiczny. Cz. 1. R. 4: 1962, s. 52-82; cz. 2. R. 5: 1963, s. 113-115; cz. 3. R. 6: 1964, s. 147-197.

Gotkiewicz M., *Reformacja i kontrreformacja na Spiszu*. Nasza Przyszłość. T. 7: 1958, s. 73-94.

Górski K., *Grzegorz Paweł z Brzezin*. Warszawa 1929.

Górski K., *Zagadnienie słownictwa reformacji polskiej*. Warszawa 1953.

Grzeszczuk S., *Klecha i pleban. Pisarze sowizdrzalscy wobec duchowieństwa i sporów religijnych*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 13: 1968, s. 81-113.

Herasimowicz J., *Rola sztuki w doktrynie i praktyce kulturowej reformacji*. Euhumer. R. 24: 1980, nr 4, s. 71-86.

Kamiński A., *Zbór w Marcyporębie*. Reformacja w Polsce. R. 11: 1948-1952, s. 43-55.

Kłosińska Z., Urban W., *Bardiów a początki reformacji małopolskiej w 1546 roku*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 11: 1966, s. 133-139.

Kolbuszewski S., *Herezja kanonika Jędrzeja Gałki*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1964.

Korolko M., *Hieronima Podwodowskiego „Odpowiedz krześcijańska na list...do mnichów częstochowskich” na tle religijnych polemik dotyczących Jasnej Góry*. Studia Claramontana. T. 3: 1982, s. 68-81.

Kosman M., *Protestantyzm w Polsce (do poł. XX w.)*. Kraków 1980.

Kosman M., *Reformacja i jej spadkobiercy w Polsce*. Wiadomości Historyczne. R. 26: 1983, nr 6, s. 475-492.

Kosman M., *Reformacja i kontrreformacja w Wielkim Księstwie Litewskim w świetle propagandy wyznaniowej*. Wrocław 1973.

Kosman M., *Reformacja i kontrreformacja w Wielkim Księstwie Litewskim w świetle propagandy wyznaniowej*. Wrocław 1973.

Kosmanowa B., *Wróg celibatu. Stanisław Orzechowski*. Warszawa 1971.

Kossowska M., *Biblia w języku polskim*. Poznań 1968.

Kotula K., *Narodowy charakter Kościołów reformacji*. Kalendarz Ewangelicki. R. 27: 1959, s. 107-114.

Kotula K., *O właściwą ocenę reformacji w Polsce*. Kalendarz Ewangelicki. R. 80: 1967, s. 122-127.

Kotula K., *Rola szkolnictwa w polskim ruchu reformacyjnym*. Kalendarz Ewangelicki. R. 81: 1968, s. 77-83.

Kowalska H., *Działalność reformatorska Jana Łaskiego w Polsce*. Warszawa 1968.

Kowalska H., *Z dziejów reformacji w Krakowie*. W: *Szkice z dziejów Krakowa od czasów najdawniejszych do I wojny światowej*. Red. J. Beniarsówna. Warszawa 1966, s. 181-213.

Kowalska-Kossobrudzka H., *1556-1560 Działalność reformatorska Jana Łaskiego*. Wrocław 1969.

Kowalska-Kossobrudzka H., *Jana Łaskiego pojęcie Kościoła. Z dziejów myśli ekumenicznej polskiej reformacji*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 10: 1965, s. 81-101.

Krasiński W., *Zarys dziejów powstania i upadku reformacji w Polsce*. Warszawa 1903-1905.

Kurdybacha Ł., *Historia reformacji w Polsce. Stan badań i postulaty*. Reformacja w Polsce. R. 11: 1948-1952, s. 3-36.

Lasota J., *Wilhelm Gnapheus (1493-1568) twórca elbląskiego gimnazjum, dramaturg i reformator*. Rocznik Elbląski. T. 2: 1969, s. 37-66.

Merczyng H., *Zbory i senatorowie protestancy w dawnej Rzeczypospolitej*. Warszawa 1905.

Mysł filozoficzno-religijna reformacji XVI wieku. Red. L. Szczucki. Warszawa 1972.

Narzyński J., *Z dziejów biblii polskiej w XVI wieku*. Kalendarz Ewangelicki. R. 77: 1964, s. 129-140.

Nowak Z., *Gdański paszkwil antyjezuicki z 1586 roku*. Rocznik Gdański. T. 15: 1966, s. 57-71.

Nowak Z., *Literatura sowizdrzalska wobec reformacji*. Pamiętnik Literacki. R. 65: 1965, z. 3, s. 17-32.

Nowak Z., *Mikołaja Reja literacka służba reformacji*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 15: 1970, s. 23-55.

Otello R., *Reformacja na Mazurach*. Kalendarz Ewangelicki. R. 93: 1980, s. 322-324.

Pszon M., *Droga reformacji*. Tygodnik Powszechny. R. 21: 1967, nr 47, s. 1.

Romaniuk T., *Działalność polityczno-reformacyjna szlachty różnowierczej na sejmiku lubelskim w latach 1575-1648*. Rocznik Lubelski. T. 18: 1975, s. 33-54.

Sajkowski A., *Zbigniew Lubieniecki i jego pamiętnik*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 8: 1963, s. 75-85.

Skwarczyński P., *Szkice z dziejów reformacji w Europie środkowo-wschodniej*. Londyn 1957.

Smoliński J., *Biblioteka pisarzy reformacyjnych*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 13: 1968, s. 223-226.

Sylwetki z dziejów reformacji w Polsce. Zwiastun. R. 17: 1977, nr 12, s. 190; nr 13, s. 204; nr 14, s. 236; nr 16, s. 244; nr 17, s. 271; nr 18, s. 286; nr 19, s. 301; nr 20, s. 317; nr 22, s. 324; nr 23, s. 367.

Szczeniowski Z., *O różnowierstwie polskim w XVI wieku*. Tygodnik Powszechny. R. 17: 1963, nr 1, s. 145-156.

Szczucki L., *W kręgach myślicieli heretyckich*. Wrocław 1972.

Szujski J., *Odrodzenie i reformacja w Polsce*. Kraków 1881.

Szulczyński A., *Reformacja a dzieje Kościoła w Polsce*. Wiąż. R. 19: 1976, nr 3, s. 43-56.

Śliwa T., *Protestancka reformacja wśród duchowieństwa diecezji Przemyskiej w połowie XVI wieku i walka z reformacją biskupa Jana Dziaduskiego*. Kronika Diecezji Przemyskiej. R. 63: 1977, z. 3, s. 53-72.

Śliwa T., *Protestancka reformacja wśród świeckich diecezji Przemyskiej w połowie XVI wieku*. Kronika Diecezji Przemyskiej. R. 61: 1975, z.1, s. 14-23.

Tazbir J., *Dysputy religijne w Polsce XVI wieku*. Euhemer. R: 1981, nr 4, s. 17-30.

Tazbir J., *Reformacja a problem chłopski w Polsce XVI wieku. Oddziaływanie walki klasowej na wsi polskiej na kształtowanie sił ideologii religijnej szlachty w okresie reformacji*. Wrocław 1953.

Tazbir J., *Reformacja w Europie. Szkice o ludziach i doktrynie*. Warszawa 1993.

Tazbir J., *Reformacja w Polsce*. Warszawa 1993.

Tazbir J., *Spółczesność wobec reformacji*. W: *Polska w epoce Odrodzenia. Państwo, społeczeństwo, kultura*. Red. A. Wyczański. Warszawa 1970, s. 197-223.

Tazbir J., *Spółeczny i terytorialny zasięg polskiej reformacji*. Kwartalnik Historyczny. R. 82: 1975, nr 4, s. 729-735.

Tazbir J., *Świt i zmierzch polskiej reformacji*. Warszawa 1956.

Tazbir J., *Ze studiów nad stosunkiem polskich protestantów do chłopów*. Reformacja w Polsce. R. 12: 1953-1955, s. 32-61.

Trawicka Z., *Działalność polityczna i reformacyjna Piotra Kochlewskiego*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 8: 1963, s. 111-124.

Tworek S., *Dysputa w 1592 roku*. Rocznik Lubelski. R. 3: 1960, s. 51-62.

Tworek S., *Działalność polityczna i reformacyjna Pawła Orzechowskiego*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 4: 1959, s. 89-112.

Tworek S., *Średniowiecze i reformacja*. W: *Historia Lublina w zarysie 1317-1968*. Red. H. Zins. Lublin 1972, s. 37-67.

Tworek S., *W okresie odrodzenia i reformacji 1569-1648*. W: *Dzieje Lubelszczyzny*, T. 1. Red. T. Menck. Warszawa 1974, s. 241-351.

Urban W., *Chłopi wobec reformacji w Małopolsce w drugiej połowie XVI wieku*. Kraków 1959.

Urban W., *Reformacja w życiu wsi Małopolskiej*. Kieleckie Studia Historyczne. T. 1: 1976, s. 7-28.

Urban W., *Z dziejów reformacji w Wiślicy*. Małopolskie Studia Historyczne. R. 2: 1959, z. 2-3, s. 35-51.

Wisner H., *Reformacja a kultura narodowa: Litwa*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 20: 1975, s. 69-79.

Wojak T., *Karta z dziejów reformacji w Polsce (1551-1555)*. Strażnik Ewangelii. R. 10: 1955, nr 18, s. 169-271; nr 19, s. 289-290.

Wojak T., *Szkice z dziejów reformacji w Polsce*. Warszawa 1979.

Wójcik T., *Szkice z dziejów reformacji w Polsce w XVI i XVII wieku*. Warszawa 1977.

Wójcik T., *Wkład reformacji do kultury polskiej*. Kalendarz Ewangelicki. R. 79: 1960, s. 52-57.

Z problemów reformacji. Red. T. Wojak. Warszawa 1975.

Zalewski L., *Do dziejów reformacji w Lublinie*. Reformacja w Polsce. R. 11: 1948-1952, s. 56-60.

Zelewski R., *Zaburzenia wyznaniowe w Krakowie. Okres przewagi różnowierców 1551-1573*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 6: 1961, s. 91-111.

2. Próby zjednoczenia protestantów. Tolerancja religijna

Bałaquier E., *Kościół narodowy według Jakuba Uchańskiego*. Rocznik Teologiczny. R. 4: 1962, s. 37-52.

Bałaquier E., *Sprawa Kościoła narodowego w Polsce w XVI wieku*. Warszawa 1962.

Bartel O., *Dążenia ekumeniczne w Polsce w XVI, XVII i XVIII wieku*. Posałnictwo. R: 1961, nr 3, s. 11-13; s. 62-65.

Bartel O., *Zgoda sandomierska na tle dążeń ekumenicznych Protestantów polskich i litewskich XVI-XVIII wieku (w 400-lecie jej powstania)*. Rocznik Teologiczny. R. 12: 1970, z. 1, s. 3-30.

Dominik H., *Problem tolerancji polskiego protestantyzmu wieków XVI i XVII*. Chrześcijaństwo a współczesność. R. 2: 1984, nr 2, s. 44-53.

Drzymała K., *Rozwój reformacji i odrodzenie katolicyzmu na Litwie w XVI wieku*. Homo Dei. R. 34: 1965, nr 1, s. 22-29.

Grabowski S., *Mikołaj Siennicki: Demostenes sejmów polskich*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 2: 1957, s. 91-132.

Gruszecki S., *Spoleczne oblicze konfederacji warszawskiej*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 13: 1968, s. 145-157.

Halecki O., *Zgoda sandomierska 1570*. Warszawa 1915.

Jarmiński L., *Bez użycia siły: działalność polityczna protestantów w Rzeczpospolitej u schyłku XVI wieku*. Warszawa 1992.

Jelinek E., *Zjazd w Sandomierzu w 1570 roku*. Novum. R: 1970, nr 6, s. 34-42.

Konar J., *Konwertycy polscy XVI- XVII wieku*. Pielgrzym Polski. R: 1963, nr 2/3, s. 19-27.

Konar J., *Próba zwolania soboru narodowego w Polsce w XVI wieku*. Jednota. R: 1961, nr 4, s. 79-80.

Korolko M., *Klejnot swobody sumienia. Polemika wokół konfederacji warszawskiej w latach 1573-1658*. Warszawa 1974.

Korolko M., *Spory i polemiki wokół konfederacji warszawskiej w latach 1573-1576*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. T. 19: 1974, s. 79-102.

Kosman M., *Protestanci i kontrreformacja. Z dziejów tolerancji w Rzeczpospolitej XVI-XVII w*. Wrocław 1978.

Lechicki C., *Czterystulecie zgody sandomierskiej*. Tygodnik Powszechny. R. 24: 1970, nr 17, s. 5.

Lehman J., *Konfesja sandomierska na tle innych konfesji w Polsce XVI wieku*. Warszawa 1937.

Lepszy K., *Walka sejmowa o konfederację warszawską w roku 1573*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. T. 4: 1959, s. 113-137.

Maciuszko J., *Konfederacja warszawska 1573. Geneza, pierwsze lata obowiązywania*. Warszawa 1981.

Maciuszko J., *Pokój religijny-szlachecka polityka wyznaniowa za Zygmunta Augusta. Wstęp do konfederacji warszawskiej 1573*. Rocznik Teologiczny. R. 24: 1982 r., z. 1, s. 99-136.

Narzyński J., *Kilka uwag o synodzie w Sandomierzu z 1570 roku*. Jednota. R. 14: 1970, nr 1, s. 5-6.

Narzyński J., *Zgoda sandomierska 1570 roku. (W 400-setną rocznicę synodu sandomierskiego)*. Kalendarz Ewangelicki. R. 83: 1970, s. 150-158.

Nowak Z., *Antyreformacyjna elegia Dantyszka o zagładzie Gdańska*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 16: 1971, s. 5-35.

Płaza S., *Nowe spojrzenie na konfederację warszawską z 1573 roku*. Czasopismo prawno-historyczne. T. 21: 1969, z. 2, s. 193-200.

Pomian K., *Idea tolerancji w dobie reformacji*. Studia filozoficzne. R: 1968, nr 5, s. 183-190.

Rybus H., *Problem tolerancji religijnej w Polsce w pierwszym okresie reformacji za Zygmunta Starego*. Studium Theologica Varsaviensia. R. 4: 1962, nr. 2, s. 83-95.

Sawicki J., *Przyczynek do problemu zwierzchnictwa państwowego nad Kościołem w Polsce w XVI wieku*. Czas prawno-historyczny. T. 14: 1962, z. 1, s. 167-173.

Szczucki L., *Zapomniana polemika antykatolicka z drugiej połowy XVI wieku. (Marcjana Chełmskiego: List do księdza Brzechwy mnicha na Tyńcu, 1560)*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 2: 1957, s. 177-189.

Serdyka J., *Nieznany projekt egzekucji konfederacji warszawskiej*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 20: 1975, s. 155-169.

Siemieński J., *Drugi akt konfederacji warszawskiej 1573 roku*. Kraków 1930.

Sobieski W., *Nienawiść wyznaniowa tłumów za rządów Zygmunta III*. Warszawa 1902.

Szeruda J., *Udział reformacji polskiej w ruchu ekumenicznym*. Strażnik Ewangelii. R. 10: 1955, nr 13, s. 148-200; nr 14/15, s. 216-218; nr 16, s. 241-243; nr 17, s. 255-259.

Tazbir J., *Dysputy religijne w Polsce XVI wieku*. Euhumer. R. 25: 1981, nr 4, s. 17-30.

Tazbir J., *Obraz heretyka i diabła w katolickiej propagandzie wyznaniowej XVI-XVII wieku*. Kwartalnik Historyczny. R. 88: 1981, nr 4, s. 939-953.

Tazbir J., *Państwo bez stosów. Szkic z dziejów tolerancji w Polsce XVI i XVII wieku*. Warszawa 1967.

Tazbir J., *Propaganda kontrreformacji wśród chłopów inflanckich (1582-1621)*. Kwartalnik Historyczny. R. 65: 1958, nr 3, s. 720-741.

Tazbir J., *Próba nietolerancji religijnej w Polsce XVI i XVII wieku*. Przegląd Humanistyczny. R. 19: 1975, nr 2, s. 1-19.

Tazbir J., *Reformacja polska wobec żydów*. Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego. R. 33: 1983, nr 2/3, s. 51-71.

Tazbir J., *Reformacja, kontrreformacja, tolerancja*. Wrocław 1996.

Tazbir J., *Święci, grzesznicy i kacerze. Z dziejów polskiej kontrreformacji*. Warszawa 1959.

Tazbir J., *Tradycje tolerancji religijnej w Polsce*. Warszawa 1980.

Tync S., *Głos z Prus Królewskich z roku 1596 w obronie zgody sandomierskiej, konfederacji warszawskiej i tolerancji religijnej*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. T. 2: 1957, s. 133-150.

Wisner H., *Rozróżnieni w wierze. szkice z dziejów Rzeczypospolitej schyłku XVI w. i początku XVII w.* Warszawa 1982.

Wisner H., *Walka o realizację konfederacji warszawskiej za panowania Zygmunta III Wazy*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. T. 19: 1974, s. 123-150.

Wójcik C., *Wolność sumienia a reformacja na wschodzie europy*. Nova. R: 1970, nr. 10, s. 108-113.

Wójcik T., *Znaczenie konfederacji warszawskiej dla utrzymania dzieła reformacji w Polsce*. Kalendarz Ewangelicki. R. 80: 1975, s. 115-122.

3. Luteranizm

Bartel O., *Filip Melanchton w Polsce*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 6: 1961, s. 73-90.

Bartel O., *Marcin Luter w Polsce*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 7: 1962, s. 5-50.

Bartel O., Narzyński J., *Marcin Luter w Polsce*. W: F. Lau, Marcin Luter. Warszawa 1966.

Barycz H., *Erazm Glicznier (W 350-lecie zgonu)*. Reformacja w Polsce. R. 12: 1953-1955, s. 146-254.

Bogucka M., *Miasta w Polsce a reformacja. Analogie i różnice w stosunku do innych krajów*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 24: 1979, s. 5-20.

Budka W., *Przyczyny reformacji w miastach Mazowsza (1526-1548)*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 28: 1983, s. 184-194.

Dworzakowa J., *Wprowadzenie reformacji do miast królewskich Wielkopolski*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 10: 1965, s. 53-80.

Glemma T., *Stosunki Kościelne w Toruniu w stuleciu XVI i XVII*. Toruń 1934.

Grabowski Z., *Literatura luterska w Polsce w wieku XVI (1530-1630)*. Poznań 1920.

Hoffman K., *Rewizja poglądów na Lutra i reformację*. Tygodnik Powszechny. R. 16: 1962, nr 24, s. 4.

Łukaszewicz J., *Wiadomości historyczne o dysydentach w mieście Poznaniu w XVI i XVII wieku porządkiem lat zebrane*. Poznań 1832.

Schramm G., *Problem reformacji w Warszawie w XVI wieku*. Przegląd Historyczny. R. 54: 1963, z. 4, s. 557-571.

Szczucki L., *Chrystian Francken*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 8: 1963, s. 39-76.

Szczucki L., *Reformacja protestancka w dziele Abrahama Browskiego*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 26: 1981, s. 35-46.

Sobol B., *O zaginionym druku mazowieckiego dekretu przeciw Luteranom z 1525 roku*. Przegląd Historyczny. R. 50: 1959, z. 1, s. 81-85.

Strzembosz T., *Tumult warszawski 1525 roku*. Warszawa 1959.

Urban W., *Ewangelia ale jaka? Korespondencja dotycząca P.P. Wergeriusza i reformacji polskiej w latach 1556-1558*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 26: 1981, s. 125-134.

Urban W., *Reformacja mieszczańska w dawnym powiecie bieckim*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 6: 1961, s. 139-164.

Werner E., *Luteranizm polski*. Tygodnik Powszechny. R. 14: 1960, nr 46, s. 3.

Wojciechowski Z., *Hołd pruski i inne studia historyczne*. Poznań 1946.

Zins H., *Powstanie chłopskie w Prusach Książęcych w 1525 roku*. Walki społeczne w Prusach w początku reformacji i ich geneza. Warszawa 1953.

4. Kalwinizm

Andrzej Frycz Modrzewski i problem kultury polskiego Odrodzenia. Red. T. Bieńkowski. Wrocław 1974.

Bałakier E., *Polscy myśliciele religijni-Mikołaj Rej*. Rodzina. R: 1977, nr 40, s. 217-226.

Bartel O., *Jak i kiedy Mikołaj Rej został protestantem*. Posłannictwo. R. 40: 1970, nr 5/6, s. 9-14.

Bartel O., *Mikołaj Rej szermierz reformacji i pierwszy polski pisarz ewangelicki*. Zwiastun. R. 9: 1969, nr 29, s. 268-288.

Bartel O., *Zwingli i Kalwin a Polska*. Jednota. R: 1968, nr 2, s. 14-17.

Barycz H., *W najstarszym ośrodku szkolnym różnowierstwa polskiego-powstanie, wzrost i upadek gimnazjum w Pinczowie*. W: *Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70 rocznicę urodzin*. Red. Z. Kozłowska-Budkowa. Warszawa 1960, s. 381-400.

Gmiterek H., *Prowincje czy konfesje? Przyczynek do sprawy ujednoczenia obrządku w zborach kalwińskich i braci czeskich w XVI wieku*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 29: 1984, s. 145-143.

Grygiel S., *Nad Frycza „O naprawie Rzeczpospolitej“*. Znak. R. 23: 1971, nr 9, s. 1151-1159.

Hajdukiewicz L., *Z przeszłości szkół pińczowskich (1586-1914)*. Przegląd Historyczno-Oświatowy. R. 2: 1959, nr 2, s. 95-149.

Hotleb K., *Kalwin a Polska*. Lwów 1912.

Jelinek E., *Korespondencja Kalwina z Polską*. Jednota. R: 1965, nr 2, s. 9-11; nr 3, s. 6-7.

Kłaczewski W., *Zbory różnowiercze w Piaskach i ich patronowie*. Rocznik Lubelski. T. 21: 1979, s. 65-75.

Konarski S., *Szlachta kalwińska w Polsce*. Warszawa 1993.

Kosmanowa B., *Modrzewski i jego przeciwnicy*. Warszawa 1977.

Kowska H., *Stanisław Szafraniec z Pieskowej Skąły*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 3: 1958, s. 99-131.

Łukaszewicz J., *Dzieje kościołów wyznania helweckiego na Litwie*. Poznań 1835.

Łukaszewicz J., *Dzieje kościołów wyznania helweckiego w dawnej Małopolsce*. Poznań 1853.

Mężyński K., *Frycza Modrzewskiego „De Republica emendanda” a cenzura Kościelna*. Pamiętnik Literacki. R. 43: 1953, z. 1/2, s. 171-193.

Mieszwiński H., *Szkoła kalwińska w Kocku (1595-1948)*. Lubelski Rocznik Pedagogiczny. T. 10: 1982, s. 193-202.

Piwko S., *Andrzej Frycz Modrzewski: Ideologia religijna a myśl polityczna*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 21: 1976, s. 5-27.

Piwko S., *Frycza Modrzewskiego program reformy państwa i Kościoła*. Warszawa 1979.

Siatkowski J., *Dwa Urglerowskie wydania katechizmu (Reja)*. Studia z filozofii polskiej i słowiańskiej. T. 6: 1967, s. 87-105.

Sipayłówna M., *W sprawie synodu pińczowskiego z 1 V 1555 roku*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 10: 1965, s. 113-221.

Smyczyński H., *O szkole kalwińskiej w Dubiecku w XVI wieku. Przyczek do dziejów szkolnictwa różnowierczego na Rusi*. Kwartalnik Rzeszowski. R. 1: 1966, nr 1, s. 21-29.

Starnawski J., *Mikołaj Rej*. Rocznik Przemyski. T. 15/16: 1975, s. 137-158.

Tokarczyk A., *Ewangelicy polscy*. Warszawa 1988.

Tworek S., *Działalność oświatowo-kulturalna Kalwinizmu małopolskiego połowa XVI-połowa XVII wieku*. Lublin 1970.

Tworek S., *Gimnazjum kalwińskie dystryktu lubelskiego i chełmskiego w Kocku*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 10: 1965, s. 117-139.

Tworek S., *O działalności oświatowej Kalwinów małopolskich w XVI-XVIII wieku*. Euhumer. R. 19: 1975, nr 2, s. 69-82.

Tworek S., *Szkolnictwo kalwińskie w Małopolsce i jego związek z innymi ośrodkami w kraju i za granicą w XVI-XVII wieku*. Lublin 1966.

Tworek S., *Z zagadnień organizacji zborów kalwińskich w Małopolsce w XVI-XVII wieku*. Rocznik Lubelski. R. 8: 1965, s. 63-75.

Tworek S., *Z zagadnień ruchu kalwińskiego w Małopolsce*. Rocznik Lubelski. R. 10: 1967, s. 153-170.

Urban W., *Kontrowersja o zбір w Wodzisławiu*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 25: 1980, s. 221-222.

Werner E., *Kalwinizm polski*. Tygodnik Powszechny. R. 15: 1961, nr 13, s. 7.

5. Arianizm

Apanowicz A., *Rycerze drewnianego miecza. O Arianach polskich*. Warszawa 1984.

Bernat T., *Raków. Ostateczny koniec Braci Polskich*. Słowo Prawdy. R: 1983, nr 3, s. 23-26.

Bernat T., *Ślązacy w dziejach Rakowa*. Słowo Prawdy. R: 1983, nr 4, s. 4-7.

Bieńkowski T., *Arianie polscy o roli kultury antycznej w wykształceniu ogólnym*. Meander. T. 16: 1961, z. 7-8, s. 385-392.

Chmaj L., *Bracia Polscy. Ludzie, idee, wpływy*. Warszawa 1957.

Chma L., *Działalność Fausta Socyna w ruchu unitariańskim*. Archiwum Filozofii, Historii i Myśli Społecznej. T. 6: 1960, s. 5-38.

Chmaj L., *Faust Socyn 1539-1604*. Warszawa 1963.

Domański J., Szczucki L., *Miscellanea Arianica*. Archiwum Historii, Filozofii i Myśli Społecznej. T. 6: 1960, s. 199-287.

Drzymała K., *Bracia Polscy zwani Arianami*. Studia Theologica Varsoviensia. R. 1: 1963, nr 2, s. 241-306.

Durr-Durski J., *Arianie w świetle własnej poezji. Zarys ideologii i wybór wierszy*. Warszawa 1948.

Ewert W.L., *Arianie polscy*. Tygodnik Powszechny. R. 15: 1961, nr 37, s. 5.

Grabowski T., *Literatura ariańska w Polsce 1560-1660*. Kraków 1908.

Gruszecki S., *Węgrów kolebką Arianizmu polskiego*. Rocznik Mazowiecki. T. 6: 1976, s. 315-324.

Kawecka-Gryczowa A., *Ariańskie oficyny wydawnicze Rodeckiego i Sternackiego*. Wrocław 1974.

Kot S., *Ideologia polityczna i społeczna Braci polskich*. Warszawa 1932.

Kraśński J., *Z teologicznej genezy polskiego Arianizmu*. Roczniki Teologiczno-Kanoniczne. R. 8: 1961, z. 2, s. 45-62.

Kraśński J., *Zarys dziejów polskiego Arianizmu przedsocyniańskiego*. Studia Sandomierskie. T. 1: 1980, s. 111-153.

Kurdybacha Ł., *Z dziejów pedagogiki ariańskiej*. Warszawa 1958.

Kweciński J., *Bracia człowieka, Arianie*. Warszawa 1961.

Lepszy K., Kamińska Anna, *Geneza i program społeczny radykalnego ruchu Braci Polskich*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 1: 1956, s. 33-70.

Misiurek J., *Antytrynitaryzm w Polsce w drugiej połowie XVI wieku*. Roczniki Teologiczno-Kanoniczne. T. 1: 1980, nr 27, z. 4, s. 77-92.

Misiurek J., *Chrystologia Braci Polskich. Okres przedsocyniański*. Lublin 1983.

Misiurek J., *Ideologia odkupienia w teologii polemicznej z Braćmi Polskimi w 2 połowie XVI wieku*. Ateneum Kapłańskie. R. 71: 1980, T. 95, z. 3, s. 364-371.

Misiurek J., *Spory Chrystologiczne w Polsce w drugiej połowie XVI wieku*. Lublin 1984.

Nowak-Dłużewski J., *Antytrynitaryzm polski w nowym świetle*. Tygodnik Powszechny. R. 5: 1949, nr 28, s. 7.

Ogonowski Z., *Arianie polscy*. Warszawa 1942.

Ogonowski Z., Kurdybacha Ł., Urban W., *Arianizm w Polsce*. Warszawa 1972.

Ogonowski Z., *Racjonalizm w polskiej myśli arianńskiej i jego oddziaływanie na zachodzie*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 1: 1956, s. 141-163.

Ogonowski Z., *Socynianizm polski*. Warszawa 1960.

Osuch Z., *Arianizm i spory teologiczne*. Duch Czasów. R. 14: 1980, nr 2, s. 21-23.

Radoń S., *Z dziejów polemiki antyariańskiej w Polsce XVI-XVII wieku*. Kraków 1993.

Raków ognisko Arianizmu. Red. S. Cynarski. Kraków 1968.

Studia nad Arianizmem. Red. L. Chmaj. Warszawa 1959.

Szczucki L., *Marcin Czechowicz (1532-1613). Studia z dziejów antytrynitaryzmu polskiego w XVI wieku*. Warszawa 1964.

Szczucki L., *Nonkonformiści religijni XVI i XVII wieku: studia i szkice*. Warszawa 1993.

Szczucki L., Tazbir J., *Literatura arianńska w Polsce w XVI wieku*. Warszawa 1959.

Tazbir J., *Arianie i katolicy*. Warszawa 1971.

Tazbir J., *Ideologia Arian Polskich*. Warszawa 1956.

Tazbir J., *Kisielicko-Bereski zbor Braci Polskich*. Przegląd Historyczny. R. 57: 1966, z. 1, s. 126-136.

Tazbir J., *Polscy polemicy wyznaniowi wobec prześladowania antytrynitaryzmu w XVI wieku*. Przegląd Historyczny. R. 53: 1962, z. 4, s. 717-729.

Tazbir J., *Polski kryptoarianizm*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 10: 1965, s. 187-211.

Tazbir J., *Przemiany ideologii arianńskiej*. Problemy. R. 1983, nr 1, s. 14-18.

Tazbir J., *Stan badań i postulaty w zakresie studiów nad polskim Arianizmem*. Archiwum Historii, Filozofii i Myśli Społecznej. T. 6: 1960, s. 183-198.

Tazbir J., *Walka z Braćmi Polskimi w dobie kontrreformacji*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 1: 1956, s. 165-207.

Twardowski W., *Bracia Polscy*. Posłannictwo. R: 1963, nr 11-12, s. 51-59.

Tworek S., *Znaczenie szlachty w zborze ariańskim w Lublinie dla jego ewolucji ideologicznej w XVI wieku*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 7: 1962, s. 131-155.

Urban W., *Calendarium kontaktów anabaptystów morawskich z Rzeczpospolitą*. Małopolskie Studia Historyczne. R. 9: 1966, z. 1, s. 57-70.

Urban W., *Losy Braci Polskich od założenia Rakowa do wygnania z Polski*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 1: 1956, s. 103-139.

Urban W., *Łukasz Delfin, polski antytrynitarz na Morawach w poł. XVI wieku*. Przegląd Historyczny. R. 52: 1961, z. 4, s. 676-690.

Urban W., *Praktyczna działalność Braci Polskich wobec chłopów*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 5: 1960, s. 109-126.

Walczewski J., *Nauka Arian polskich wobec zagadnienia wojny*. Studia i materiały z dziejów nauki polskiej. T. 1: 1953, s. 174-188.

Walczewski T., *Testament Ostafiego Wotłowicza*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 7: 1962, s. 165-173; 126-136.

Wokół dziejów i tradycji Arianizmu. Red. L. Szczucki. Warszawa 1971.

Zalewski L., *Tajemnica Szymona Budnego*. Lublin 1946.

6. Bracia czescy

Bidło J., *Udział jednoty brackiej w walce o proces i egzekucję konfederacji warszawskiej*. W: *Pamiętnik V powszechnego zjazdu historyków polskich w Warszawie 28 XI-4 XII 1930*. Red. K. Tyszkowski. T. 1, Lwów 1930, s. 122-126; T. 2, Lwów 1931, s. 85-108.

Bidło J., *Udział Jednoty Brackiej w walce o proces i egzekucję konfederacji warszawskiej*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 22: 1977, s. 158-175.

Bracia czescy w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej w Lesznie 26 listopada 1993 roku. Red. A. Kanior. Leszno 1994.

Dworzaczkowa J., *Bracia Czeszy w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku*. Warszawa 1997.

Dworzaczkowa J., *Sytuacja materialna duchowieństwa Braci Czeskich w Polsce do pocz. XVII wieku*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 29: 1984, s. 119-144.

Dworzaczkowa J., *Zbór Braci Czeskich w Karninie*. Odrodzenie i reformacja w Polsce. R. 13: 1968, s. 185-198.

Gmiterek H., *Bracia Czeszy a kalwini w Rzeczypospolitej, połowa XVI- połowa XVII wieku*. Studium porównawcze. Lublin 1987.

Gmiterek H., *Wymiana duchownych i nauczycieli pomiędzy Kościołem braci czeskich i kalwińskim w Rzeczypospolitej do poł. XVII wieku*. Rocznik lubelski. T. 23/24: 1981/1983, s. 47-64.

Kowicka-Gryczowa A., *Leszno-ośrodek wydawniczy Jednoty. Odrodzenie i reformacja w Polsce*. R. 9: 1964, s. 217-269.

Łukaszewicz J., *O kościołach Braci Czeskich w dawnej Wielkopolsce*. Poznań 1835.

Macek J., *Husyci na Pomorzu i w Wielkopolsce*. Warszawa 1955.

Ogonowski Z., *Filozoficzna i społeczna ideologia Braci Czeskich*. Myśl Filozoficzna. R: 1955, nr 1, s. 69-113.

Szczańcki M., *Z pobytu Braci Czeskich na Ziemi Lubelskiej*. Reformacja w Polsce. R. 11: 1948-1952, s. 61-65.

Śliziński J., *Z działalności Braci Czeskich w Polsce*. Jednota. R: 1957, nr 2, s. 6-7.

Śliziński J., *Z działalności literackiej Braci Czeskich w Polsce (XVI-XVII w.)*. Wrocław-Warszawa 1959.

Tync S., *Szkola w Lesznie w okresie renesansu*. W: *Sesja naukowa w Lesznie*. Red. Ł. Kurdybacha. Wrocław 1957, s. 17-89.